

ством підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності та покарання, зокрема, що стосуються їх об'єктивних факторів та чинників, повинні бути відповідним чином удосконалені.

Використана література:

1. Митрофанов А.А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація. – Одеса: Вид-во Одеського юридичного інституту НУВС, 2004. – 132 с.

2. Егоров В.С. Освобождение от уголовной ответственности. Монография / В.С. Егоров. – М.: МПСИ, 2002. – 191 с.

3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. – Т. 1 / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 3-тє вид. перероб. та доп. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури. – 2009. – 964 с.

4. Житний О.О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08.: Х., 2003. – 211 с.

5. Келина С.Г. Теоретические основы освобождения от уголовной ответственности / С.Г. Келина. – М.: Наука, 1974. – 232 с.

6. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності: Монографія / Ю.В. Баулін. – К.: Атіка, 2004. – 296 с.

7. Данилевський А.О. Кримінальна відповідальність за матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації: Монографія / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка; [Наук. ред. д-р юрид. наук, доц. Є.В. Фесенко]. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2009. – 230 с.

8. Наден О.В. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Х., 2002. – 199 с.

УДК 343.33(477)

О.В. Шамара

**ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО
ПРАВООПОРЯДКУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ
В РАМКАХ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНІЙ ТЕРОРИСТИЧНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Досліджено перспективи розвитку системи злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Ключові слова: *мир, безпека людства, міжнародний правопорядок, воєнні злочини, міжнародне право, кримінальне право.*

Исследовано перспективи розвитку системи преступлений против мира, безопасности человечества и международного правопорядка.

Ключевые слова: мир, безопасность человечества, международный правопорядок, военные преступления, международное право, уголовное право.

The perspectives of development of system of crimes against the world, safety of humanity, international law and order are researched.

Key words: world, safety of humanity, international law and order, military crimes, international law, criminal law.

Постановка проблеми. У 60 - 90-х рр. минулого століття було закладено основи міжнародної співпраці в рамках так званих секторальних "антитерористичних" угод, які розроблялися і приймалися під егідою ООН. Були прийняті: Конвенція про правопорушення та деякі інші дії, вчинені на борту повітряного судна, підписана у Токіо 14.09.1963 р. (набрала чинності 04.12.1969р.); Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден, підписана у Гаазі 16.12.1970 р. (вступила в дію 14.10.1971 р.); Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації, підписана у Монреалі 23.09.1971 р. (набула чинності 26.01.1973р.); Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 14.12.1973 р. (набула чинності 20.02.1977 р.); Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 17.12.1979 р. (набрала чинності 03.06.1983 р.); Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу, підписана у Відні 03.03.1980 р. (набрала чинності 08.02.1987р.); Протокол про боротьбу з незаконними актами насилля в аеропортах, що обслуговують міжнародну цивільну авіацію, який доповнює Конвенцію про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації, підписаний у Монреалі 24.02.1988 р. (набрав чинності 06.08.1989р.); Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки мореплавства, укладена в Римі 10.03.1988 р. (набрала чинності 01.03.1992 р.); Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розташованих на континентальному шельфі, підписаний у Римі 10.03.1988 р. (набрав чинності 01.03.1992 р.); Конвенція про маркування пластикних вибухових речовин з метою їх виявлення, підписана у Монреалі 01.03.1991 р. (набрала чинності 21.06.1998 р.).

Генеральна Асамблея в резолюції 51/210 від 17.12.1996 р. постановила створити Спеціальний комітет, якому доручила розробку всеохоплюючої правової системи конвенцій, які стосуються міжнародного тероризму. З часу свого створення Спеціальний комітет обговорив декілька текстів, в результаті чого було прийнято три договори: Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, прийнята Генеральною Асамблеєю в резолюції 52/164 від 15.12.1997 р. (набула чинності 23.05.2001 р.); Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, прийнята Генеральною Асамблеєю в резолюції 54/109 від 09.12.1999 р. (набула чинності 10.04.2002 р.); Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму, прийнята Генеральною Асамблеєю в резолюції 59/290 від 13.04.2005 р. Таким чином, міжнародною спільнотою прийнято 13 універсальних антитерористичних конвенцій і протоколів, які складають основу правової бази міжнародного режиму протидії тероризму.

Незважаючи на те, що у названих документах відсутнє універсальне загальноприйняте визначення терористичних злочинів, багато з них містять визначення терористичних злочинів, що є стандартом їх внутрішньодержавної криміналізації.

Універсальні антитерористичні конвенції заклали міцні нормативні основи координації протидії терористичній діяльності і гармонізації національного законодавства у цій сфері. Багато держав розширюють перелік пов'язаних з терористичною діяльністю діянь, які підлягають криміналізації, включаючи до нього такі організаційні дії терористичних груп, як вербування нових членів, збирання коштів, приховання джерел фінансування, різноманітні форми підбурювання до насилля, планування і здійснення терористичних актів. Більшість держав у своєму законодавстві розглядає терористичні акти як серйозні злочини і криміналізує підготовчі дії, які здійснюються терористичними організаціями.

Проте й досі залишається не визначеним питання криміналізації терористичної діяльності, яка носить міжнародний характер, та поява відповідного складу злочину у розділі XX Особливої частини Кримінального кодексу України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питанню вивчення злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а також протидії терористичній діяльності у своїх роботах приділяли увагу такі науковці, як М.Акімов, В.Антипенко, А.Бантішев, В.Базов, С.Допилка,

Н.Зелінська, В.Ємельянов, А.Маєвська, В.Миронова, М.Куцевич, І.Строкова, Р.Сушков та інші.

Метою цієї статті є спроба проаналізувати перспективи розвитку системи злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, зокрема питання криміналізації міжнародної терористичної діяльності, як одного із злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вступ в силу Римського Статуту та перспектива прийняття Кодексу про злочини проти миру та безпеки людства (містить 12 складів злочину) змушує розглянути питання криміналізації міжнародної терористичної діяльності в рамках розвитку вітчизняної системи злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Більшість складів злочинів, які містить зазначений Кодекс, вже включено до системи злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в Кримінальному кодексі України. В деяких випадках назва та (або) диспозиція норм вітчизняного Кримінального кодексу майже близько до тексту відтворює положення зазначених вище конвенцій та норм проекту Міжнародного кодексу. Проте нас цікавить питання про тенденції сприйняття вітчизняним законодавством міжнародних норм які вже мають місце у зазначених міжнародних документах, проте відсутні у розділі XX Особливої частини Кримінального кодексу України. Зокрема, мова йде про "міжнародну терористичну діяльність". Автор прагне використовувати саме такий термін, а не "міжнародний тероризм", оскільки він має певні юридичні межі у вітчизняному законодавстві [1, с. 329].

Тероризм належить до найбільш небезпечних і важко прогнозованих явищ, вирізняється особливим динамізмом і багатоплановістю, а також здатністю до адаптації й модернізації в умовах основних цивілізаційних тенденцій сучасності - глобалізації. Проблема тероризму є об'єктом активних наукових дискусій останніх десятиліть, але, незважаючи на значну кількість теоретичних праць із цієї тематики, практичного вирішення цієї проблеми й досі не знайдено. Навпаки, в усьому світі посилюється силове протистояння, тому проблема тероризму залишається найбільш актуальною сьогодні.

Проте нашу увагу буде приділено розгляду цього питання з позиції суспільно-небезпечного діяння, яке містить склад злочину. Слід зазначити, що "головне" місце серед злочинів віднесених ст. 1 Закону України "Про боротьбу з тероризмом" до терористичної

діяльності посідає терористичний акт (ст.258 КК України), який є одним із найнебезпечніших злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України, через необмежені загально небезпечні способи його вчинення, які надав людству розвиток науки та техніки.

Застосування зброї, отруйних речовин, газів, вчинення вибуху, підпалу, затоплень, каменепадів, пошкодження систем життєзабезпечення та інші дії, безперечно, створюють небезпеку для життя чи здоров'я людей і здійснюються терористами тільки задля досягнення кінцевої мети: впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами.

Як відомо, тероризм є міжнародним (терористичні акти, які зачіпають інтереси декількох країн світу) та внутрішнім (терористичні акти, які торкаються тільки країни, де безпосередньо вчиняється злочин). Це, насамперед, виходить зі змісту міжнародно-правових документів таких, як Міжнародна конвенція "Про боротьбу з бомбовим тероризмом" від 15.12.1997р., Міжнародна конвенція "Про боротьбу з фінансуванням тероризму" від 09.12.1999р., Декларація "Про заходи з ліквідації міжнародного тероризму", що затверджена Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 09.12.1994р. та ін. Деякі країни розробили кримінально-правові норми, виходячи саме з цього. Так, Кримінальний кодекс Республіки Білорусь встановлює кримінальну відповідальність за міжнародний тероризм (ст. 126), що розташована у розділі VI "Злочини проти миру, безпеки людства та військові злочини" та за тероризм (ст. 289), яка розміщена в розділі X "Злочини проти громадської безпеки та здоров'я населення". Розділ 13 "Злочини проти миру та безпеки людства" Кримінального кодексу Вірменії містить склад злочину "міжнародний тероризм" (ст.389).

Російськими науковцями звертається увага на низку прогалин у чинному Кримінальному кодексі Російської Федерації, зокрема В.Лу-неєв серед них виділяє питання криміналізації міжнародного тероризму та розміщення цієї кримінально-правової норми в главі 34 "Злочини проти миру та безпеки людства" Особливої частини Кримінального кодексу Російської Федерації [2, с.105].

Серед вітчизняних науковців також висловлювались думки щодо розміщення складу злочину, передбаченого ст.258 КК України в розділі XX Особливої частини КК України [3, с. 205].

Конструкція диспозиції чинної ст.258 КК України передбачає мету - провокація воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення.

Тобто терорист, терористична група (організація), вчиняючи терористичний акт, можуть прагнути:

1) провокації воєнного конфлікту - провокація ведення військових дій на будь-якій частині чужої території, в тому числі і на державному кордоні, з метою вирішення окремих питань зовнішньої політики за допомогою воєнної сили (такий конфлікт носить міжнародний характер і має на меті воєнну окупацію території іншої держави, повалення уряду чи здійснення державного перевороту в іншій державі);

2) міжнародного ускладнення, що може знайти своє відображення в розриві дипломатичних відносин між Україною та іншими країнами, розриві договорів між державами та зриві міжнародних переговорів, що є чинником зовнішніх загроз національним інтересам України. Це, по-перше, може призвести до воєнно-політичної нестабільності як в нашій країні, так і в суміжній державі, а, по-друге, як наслідок, до можливості втручання у внутрішні справи України інших держав з метою врегулювання зазначених подій. Зазначене, насамперед, суперечить намірам України щодо налагодження рівноправних та взаємовигідних відносин з усіма країнами світу.

Отже, особа, вчиняючи терористичний акт та ставлячи перед собою мету - провокація військового конфлікту чи міжнародного ускладнення, буде посягати на мир, безпеку людства, міжнародний правопорядок, що і буде родовим об'єктом цього злочину. Про це також може свідчити диспозиція ст.443 КК України, яка містить спеціальну мету - провокація війни та міжнародного ускладнення. Законодавець розмістив зазначену норму у розділі XX "Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку" Особливої частини Кримінального кодексу України.

З огляду на зазначене вище, доречно внести зміни до чинної редакції ст.258 КК України та визначити таке поняття, як "терористичний акт міжнародного характеру", на основі дефініції міжнародних і міждержавних актів, угод та договорів про боротьбу з тероризмом. Для обговорення пропонується кримінально-правова норма, у такій редакції:

"Терористичний акт міжнародного характеру, тобто застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або призвели до загибелі людини або заподіяння особливо значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, поєднаний із відкритим публічним або

анонімним пред'явленням вимог винним (терористом) задля залякування населення, з метою провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення чи дестабілізації внутрішнього положення іноземної держави, впливу на прийняття будь-якого рішення або утримання від його прийняття міжнародною організацією, іноземною державою чи юридичною особою, а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою".

Запропоновану кримінально-правову норму пропонується розташувати у XX розділі Особливої частини Кримінального кодексу України. Віднесення запропонованої кримінально-правової норми до цього розділу пов'язано з тим, що загальнонебезпечні дії, що може вчинити терорист, терористична група (організація), щоб досягти визначеної вище мети, направлені безпосередньо проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку і цей злочин є особливо небезпечним для всієї світової спільноти, оскільки підриває основи міждержавних та міжнародних відносин.

Водночас, вважаємо за доцільне, передбачити кримінальну відповідальність за вчинення терористичного акту міжнародного характеру з такими кваліфікуючими ознаками, як створення міжнародного терористичного центру, терористичної бази [4, с. 184].

Досудове слідство за фактами порушення кримінально-правової норми "терористичний акт міжнародного характеру" слід віднести до підслідності Служби безпеки України, оскільки відповідно до ст.2 Закону України "Про Службу безпеки України", одне із завдань, покладених на цей державний правоохоронний орган спеціального призначення, - це попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, а також тероризму.

Висновки. Автор з розумінням ставиться до того, що запропоновані пропозиції мають дискусійний характер, тому і надалі буде намагатися досліджувати зазначене питання з метою чіткого обґрунтування на підставі власних наукових пошуків та наявних у науковому середовищі напрацювань у сфері, що досліджується.

Використана література:

1. Шамара О.В. Новели антитерористичного законодавства України та проблеми їх застосування у практичній діяльності. // О.В.Шамара Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару, 19 жовтня 2010 р., м. Харків. - Х.: ТОВ "Оберіг", 2010. - С. 324-330.

2. Социальные и психологические проблемы борьбы с международным терроризмом. – М.: Наука, 2002. – 170 с.

3. Колодяжний В.А. Международный терроризм: проблемы уголовной ответственности // В.А. Колодяжний Проблеми відповідальності за злочини проти громадської безпеки за новим Кримінальним кодексом України: Матер. між нар. наук.-практ. семінару [Харків] 1-2 жовт. 2002 р. / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. – Х.: Східно-регіональний центр гуманітарних ініціатив, 2003. – 296 с.

4. Багрий-Шахматов Л.В. Ответственность за терроризм в новом Уголовном кодексе Украины // Л.В. Багрий-Шахматов Новый Кримінальний кодекс України: питання застосування, вивчення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Питання застосування нового Кримінального кодексу України" 25-26 жовтня 2001 р., м. Харків / НЮАУ ім. Я. Мудрого та ін. – К.: Юрінком Інтер, Х., 2002. – 272 с.

УДК 343.287.29

Є.О. Письменський

**ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ
ВНАСЛІДОК ВТРАТИ ОСОБОЮ
СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ:
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Досліджено кримінально-правовий аспект звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності (ч. 4 ст. 74 КК України), розглянуто деякі проблеми правової регламентації цього виду звільнення, його застосування у судовій практиці. Висловлюються пропозиції з можливих шляхів удосконалення чинного КК України.

Ключові слова: *звільнення від покарання, суспільна небезпечність, бездоганна поведінка, сумніве ставлення до проті*

Исследован уголовно-правовой аспект освобождения от наказания вследствие утраты лицом общественной опасности (ч. 4 ст. 74 УК Украины), рассмотрены некоторые проблемы правовой регламентации этого вида освобождения, его применения в судебной практике. Высказываются предложения по возможным путям усовершенствования действующего УК Украины.

Ключевые слова: *освобождение от наказания, общественная опасность, безупречное поведение, добросовестное отношение к труду*

The criminal law aspect of discharge from punishment in the consequence of a fact that a person is not treated as socially dangerous (p. 4 art. 74 of the Criminal Code of Ukraine) is researched. Some problems of the legal regulation of this type of discharge are considered, and its application is analyzed.